

**UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET ZA SPECIJALNU EDUKACIJU I
REHABILITACIJU**

**U SUSRET INKLUZIJI –
DILEME U TEORIJI I PRAKSI**

*Priredio
Dobrivoje Radovanović*

Beograd, 2008.

**EDICIJA:
radovi i monografije**

„U SUSRET INKLUZIJI – DILEME U TEORIJI I PRAKSI“

Izdavač
Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju –
Izdavački centar (CIDD)

Za izdavača
Prof. dr Dobrivoje Radovanović, dekan

Urednik edicije
Prof. dr Zorica Matejić-Đuričić

Uređivački odbor
*Prof. dr Dobrivoje Radovanović, Prof. dr Dragan Rapaić,
Prof. dr Nenad Glumbić, Prof. dr Sanja Đoković, Doc. dr Vesna Vučinić,
Prof. dr Mile Vuković, Prof. dr Svetlana Slavnić*

Recenzenti
*Prof. dr Stane Košir
Doc. dr sci. Senka Sardelić*

Štampa
„Planeta print“, Beograd

Tiraž
350

ISBN 978-86-80113-71-5

**Objavlivanje ove knjige pomoglo je
Ministarstvo nauke Republike Srbije**

*Odlukom Nastavno-naučnog veća br. 3/9 od 8.3.2008. o pokretanju
Edicije: monografije i radovi.*

www.fasper.bg.ac.yu

PROCES INKLUZIJE U BEOGRADSKIM ŠKOLAMA

Svetlana Slavnić

Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Ljiljana Deljanin

Ministarstvo prosvete Republike Srbije

Proces inkluzije između ostalog, predviđa i uključivanje dece sa posebnim potrebama u redovne škole. Poznato je da se oko 10% dece sa posebnim potrebama već nalazi u redovnim odeljenjima.

Svako dete ima svoje posebne potrebe. Zadatak je svakog savremenog društva da obezbedi najadekvatnije uslove koji će omogućiti fleksibilniji sistem obrazovanja. Ovakav koncept pruža podršku svojoj deci da napreduju prema svojim mogućnostima.

Ovaj rad apostrofira određene grupe dece sa posebnim potrebama koje se nalaze u školama na teritoriji grada Beograda, kao i strukturu kadra koji učestvuje u realizaciji dodatnih programa. Uzorkom je obuhvaćeno 72101 dece osnovnoškolskog uzrasta od prvog do osmog razreda. U radu je korišćen upitnik koji je konstruisan za ovu vrstu rada, upućenog od Ministarstva za prosvetu Srbije. Podaci su dobijeni od učitelja, stručnih saradnika škole (psiholog, pedagog i defektolog). Upitnikom smo želeli da utvrdimo broj dece sa oštećenjem vida, sluha, telesnim oštećenjem i motorike, sa teškoćama u mentalnom razvoju, teškoćama u socijalizaciji, emocionalnom funkcionisanju i neprilagođenom ponašanju, kao i teškoće vezane za pisanje, čitanje i usvajanje matematičkih pojmova.

Dobijeni rezultati pokazuju da je najveći broj dece sa teškoćama u pisanju i neprilagođenim ponašanjem, dok je najmanji broj dece sa senzornim oštećenjima (vid i sluh) i deca sa telesnim i motoričkim oštećenjima.

Ključne reči: inkluzija, smetnje, oštećenje

UVOD

Proces inkluzije predviđa uključivanje sve dece u masovne (redovne) škole, odnosno inkluzija označava proces koji omogućava da sva deca učestvuju u svim programima. Prema osnovnoj postavci inkluzivnog pristupa svaki učenik ima posebne obrazovne potrebe (Booth, 2000). Zadatak savremenog društva je da obezbedi najadekvatnije uslove koji će omogućiti fleksibilniji sistem obrazovanja i obezbediti svakom detetu da napreduje prema svojim mogućnostima. To praktično znači da treba

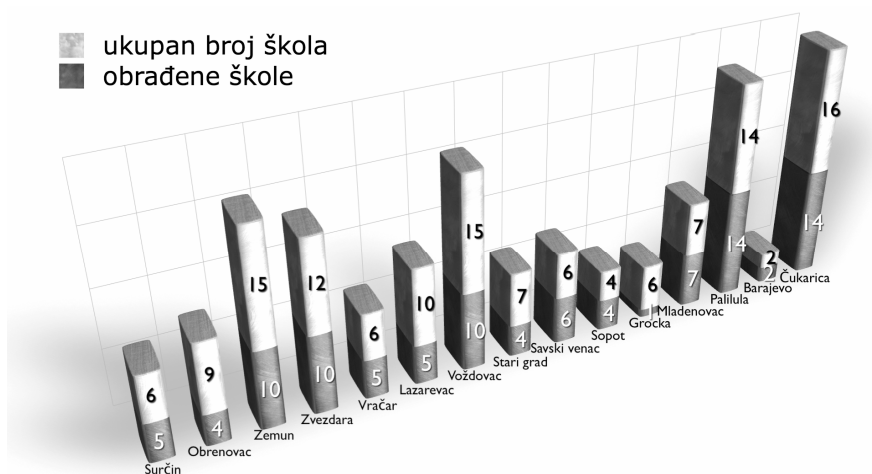
kreirati nove programe koji će zadovoljiti potrebe sve dece da napreduju prema svojim mogućnostima. Sadašnji programi to deklarativno i previđaju, jer u čl.30, Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (2004) se navodi da "osnovna škola ostvaruje školski program, a može da ostvaruje i prilagođen školski program za učenike i odrasle sa smetnjama u razvoju". Ovaj zakon je verovatno nastao kao posledica usvajanja mnogih deklaracija UN. Jedna od njih je Deklaracija o pravima deteta (1989) na osnovu koje se donosi niz dokumenata, kao što su Standardna pravila o izjednačavanju mogućnosti (1993) i Konvencija u Salamanci (1994), koja naglašava da osobe sa oštećenjima imaju ista prava kao i njihovo vršnjaci. To znači da imaju pravo da žive kvalitetnijim životom i da učestvuju u svim socijalnim i društvenim aktivnostima.

Cilj ovog istraživanja je da utvrdimo broj dece sa oštećenjem vida, sluha, telesnim oštećenjem i motorike, sa teškoćama u mentalnom razvoju, teškoćama u socijalizaciji, emocionalnom funkcionisanju i neprilagođenom ponašanju, kao i teškoće vezane za pisanje, čitanje i usvajanje matematičkih pojmova.

UZORAK

Uzorkom je obuhvaćeno 15 opština sa teritorije grada Beograda. Nije obuhvaćena opština Novi Beograd i Rakovica. Od 135 škola obrađena je 101 škola, koje ukupno imaju 72101 učenika. Učenici su uzrasta od I do VIII razreda koji su upisani školske 2007/08. godine

Grafikon 1 Broj obrađenih škola u odnosu na ukupan broj škola

U istraživanju je korišćen Upitnik o inkluzivnoj praksi osnovne škole koje je uputilo Ministarstvo prosvete Srbije svim školama na teritoriji grada Beograda.

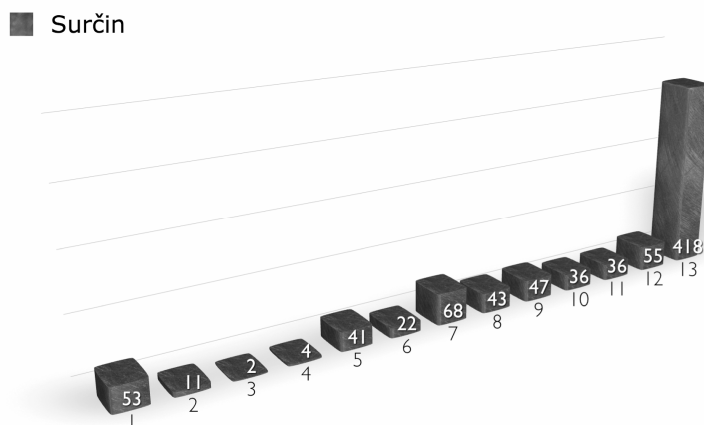
Podaci su dobijeni od učitelja i stručnih saradnika škola (psiholog, pedagog i defektolog). Upitnik je sastavljen iz dva dela. U prvom delu navedeni su uzročnici smetnji: smetnje zbog oštećenja vida (korišćenje naočara sa većom/velikom dioptrijom: slabovidost, slepilo), smetnje zbog oštećenja sluha (korišćenje slušnog aparata, naglupost, gluvoća), smetnje zbog telesnog oštećenja (umanjena funkcija/upotreba ruke/u i/ili noge/u zbog oštećenja, nedostatak ekstremiteta), smetnje zbog oštećene motorike (teškoće pokreta u hodu; u upotrebi ruke/u; korišćenje kolica), smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju (teškoće u usvajanju novih znanja, veština; u primeni naučenog na nove situacije; u logičkom povezivanju), smetnje zbog teškoća u socijalizaciji (kontinuirano ponavljanje loših radnji u ponašanju; teškoće pri komunikaciji; nepostojanje komunikacije sa okruženjem; teško uklapanje u sredinu), smetnje zbog teškoća u pisanju (teškoće u pisanju slova i reči, primeni pravopisa i gramatike u pisanoj formi), smetnje zbog teškoća u čitanju (teškoće u savladavanju tehnike čitanja), smetnje u učenju matematike (teškoće u učenju matematičkih operacija, čitanju i primeni cifara), smetnje u psihološkom funkcionisanju (oscilacije u raspoloženju, neadekvatne reakcije na situaciju, iznenadna reagovanja), smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (hiperaktivnost; povučenost) i smetnje zbog višestrukih teškoća (udruženost dve ili više navedenih teškoća).

U drugom delu je evidentiran ukupan broj učenika sa smetnjama u razvoju od I do IV razreda, koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji, i ukupan broj učenika sa smetnjama u razvoju od V do VIII razreda, koji takođe pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji, kao i ukupan broj upisanih učenika.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kod obrade podataka odlučili smo se za deskriptivnu analizu rezultata. Rezultati su prikazani grafički i tabelarno kako bi ovo istraživanje na najslikovitiji način ilustrovalo proces inkluzije u školama na teritoriji grada Beograda koje izvode nastavu po redovnom nastavnom programu.

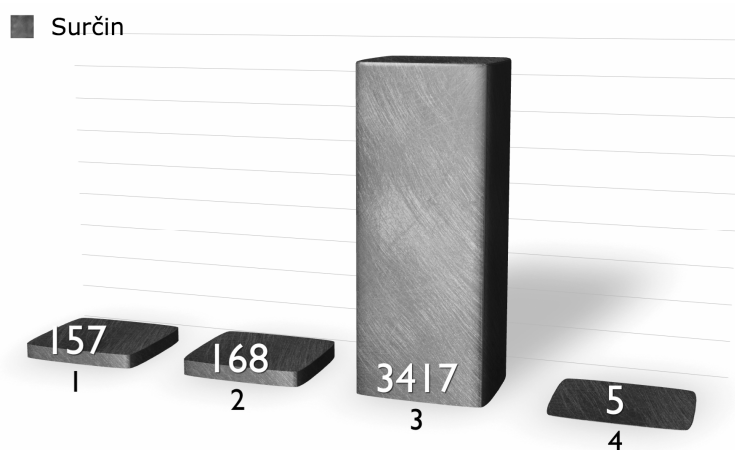
Grafikon 2 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 2 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog teškoća u pisanju (68), zatim smetnje zbog oštećenja vida (53). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja (2) i motorike (4), kao i smetnje zbog oštećenog sluha (11)

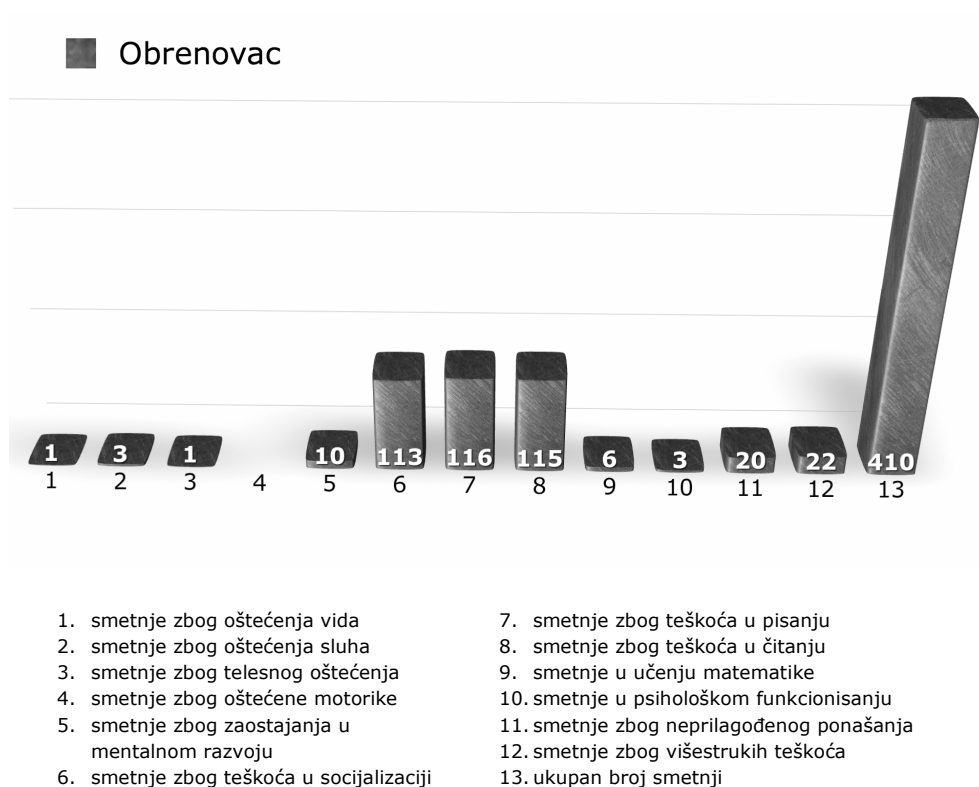
Grafikon 3 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08. godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Surčin (5 od 6)

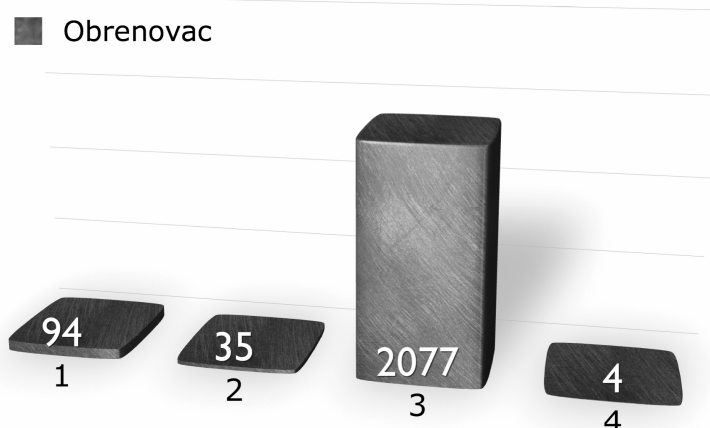
Grafikon 3 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 157 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 168 učenika. Ukupno je obrađeno 3417 učenika, odnosno obrađeno je 5 od 6 škola.

Grafikon 4 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

Grafikon 4 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog teškoća u pisanju (116), čitanju (115) i u socijalizaciji (113). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja(1), smetnje zbog oštećenog vida (1), kao i smetnje zbog oštećenog sluha (3) i smetnje u psihološkom funkcionisanju (3).

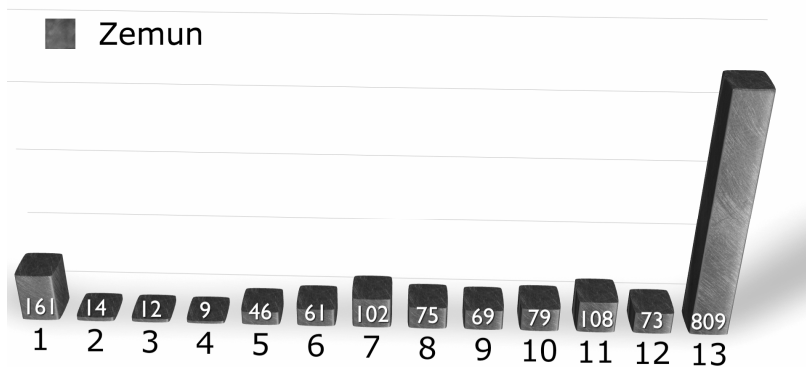
Grafikon 5 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Obrenovac (4 od 9)

Grafikon 5 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 94 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 35 učenika. Ukupno je obrađeno 2077 učenika, odnosno obrađeno je 4 od 9 škola.

Grafikon 6 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

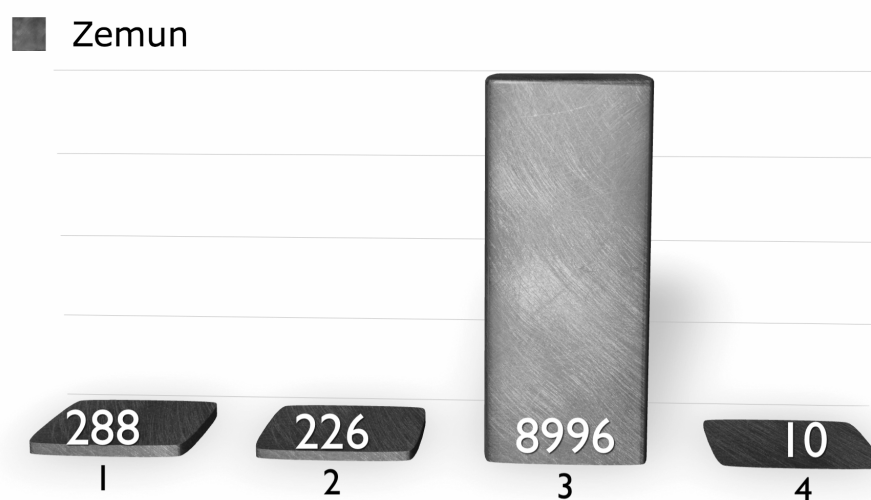

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 6 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog oštećenog vida (161), smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (108) i smetnje zbog teškoća u pisanju (102). Najmanje su zastupljene smetnje zbog oštećene motorike(9), smetnje zbog oštećenog sluha (14), kao i smetnje zbog telesnog oštećenja (12).

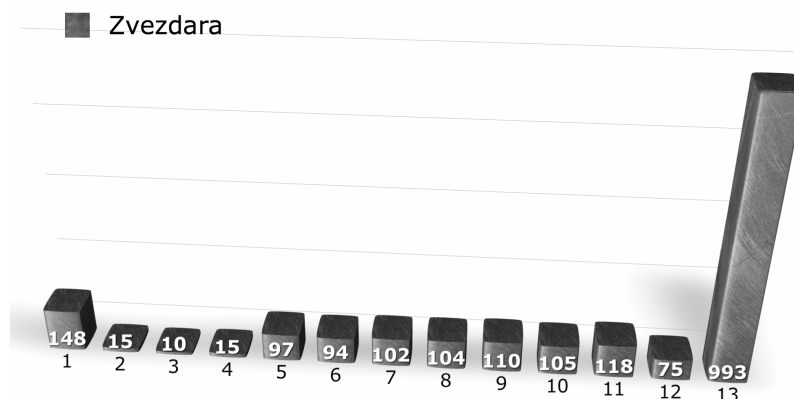
Grafikon 7 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Zemun (10 od 15)

Grafikon 7 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 288 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 226 učenika. Ukupno je obrađeno 8996 učenika, odnosno obrađeno je 10 od 15 škola.

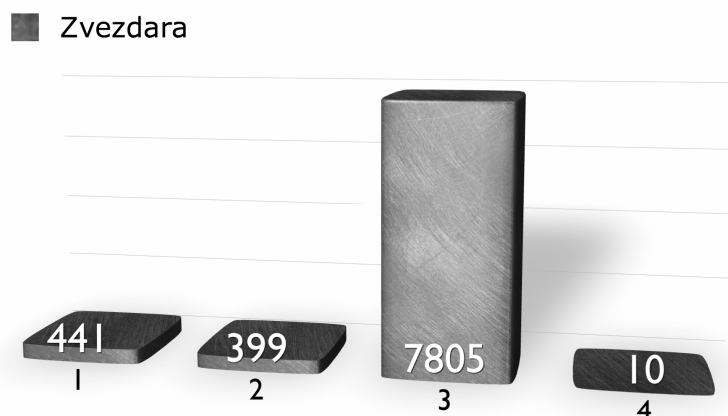
Grafikon 8 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 8 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog oštećenog vida (148), smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (118) i smetnje u učenju matematike (110), zbog teškoća u čitanju (104) i pisanju (102). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja (10), zbog oštećenja motorike (15) i smetnje zbog oštećenog sluha (15).

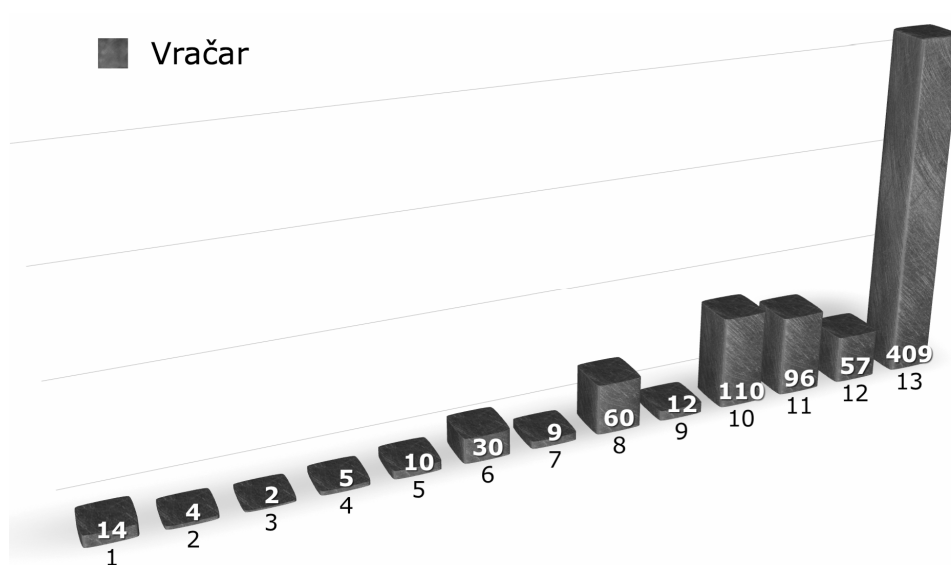
Grafikon 9 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Zvezdara (10 od 12)

Grafikon 9 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 441 učenik sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 399 učenika. Ukupno je obrađeno 7805 učenika, odnosno obrađeno je 10 od 12 škola.

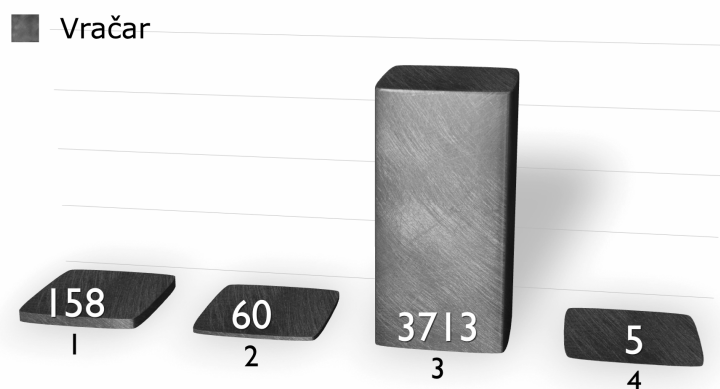
Grafikon 10 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 10 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje u psihološkom funkcionisanju (110), smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (96) i smetnje zbog teškoća u čitanju (60). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja (3) i zbog oštećenja motorike(5), kao i smetnje zbog oštećenog sluha (4).

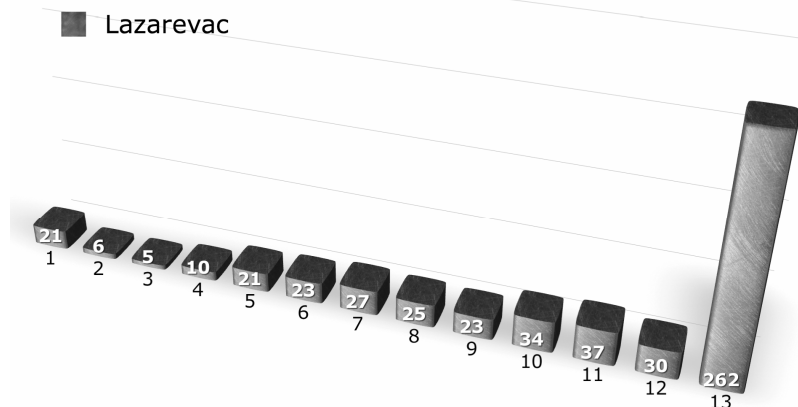
Grafikon 11 Učenci sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Vračar (5 od 6)

Grafikon 11 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 158 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 60 učenika. Ukupno je obrađeno 3713 učenika, odnosno obrađeno je 5 od 6 škola.

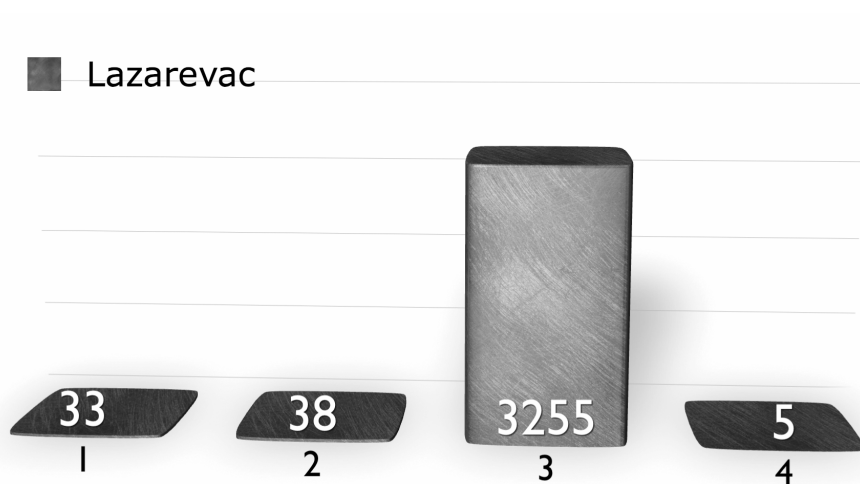
Grafikon 12 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 12 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (37) i smetnje u psihološkom funkcionisanju (34) kao i smetnje zbog teškoća u čitanju (25). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja (5) i smetnje zbog oštećenog sluha (6).

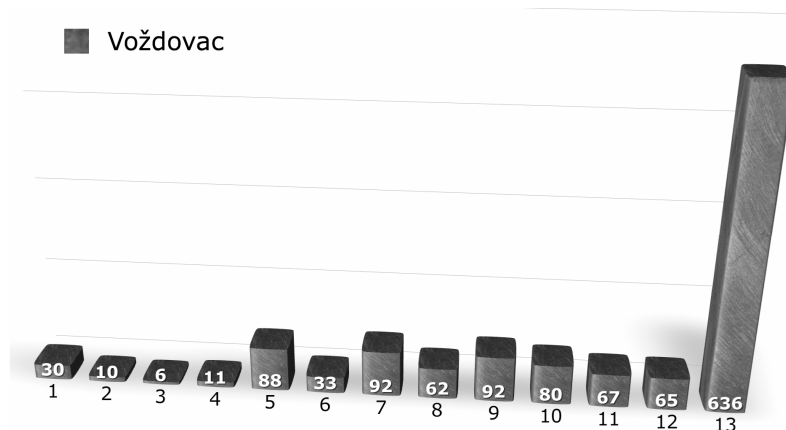
Grafikon 13 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Lazarevac (5 od 10)

Grafikon 13 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 33 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 38 učenika. Ukupno je obrađeno 3255 učenika, odnosno obrađeno je 5 od 10 škola.

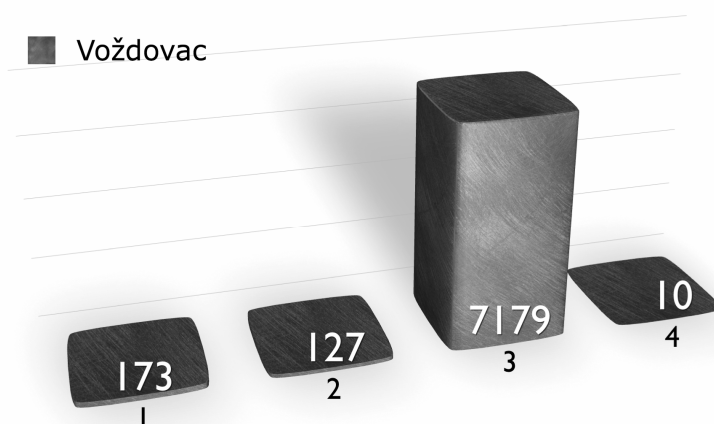
Grafikon 14 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 14 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje u učenju matematike (92) i smetnje zbog teškoća u pisanju (92) kao i smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju (88). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja (6), smetnje zbog oštećenog sluha (10) kao i smetnje zbog oštećene motorike(11).

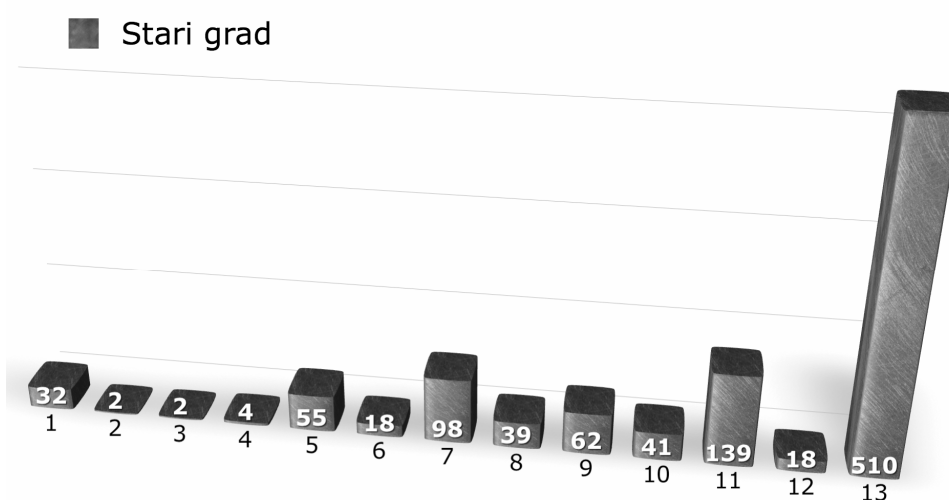
Grafikon 15 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Voždovac (10 od 15)

Grafikon 15 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 173 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 127 učenika. Ukupno je obrađeno 7179 učenika, odnosno obrađeno je 10 od 15 škola.

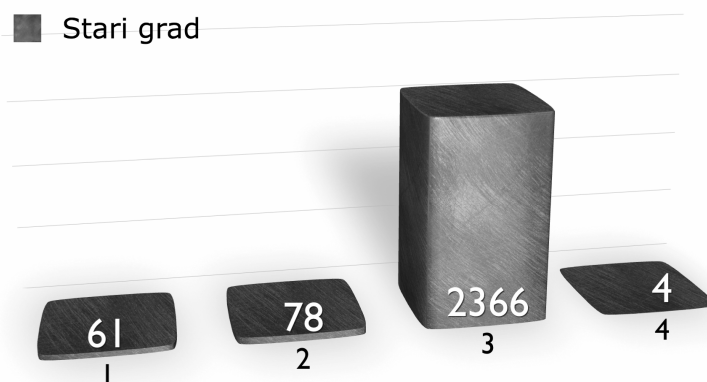
Grafikon 16 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 16 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (139) i smetnje zbog teškoća u pisanju (98). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja (2), kao i smetnje zbog oštećenog sluha (2).

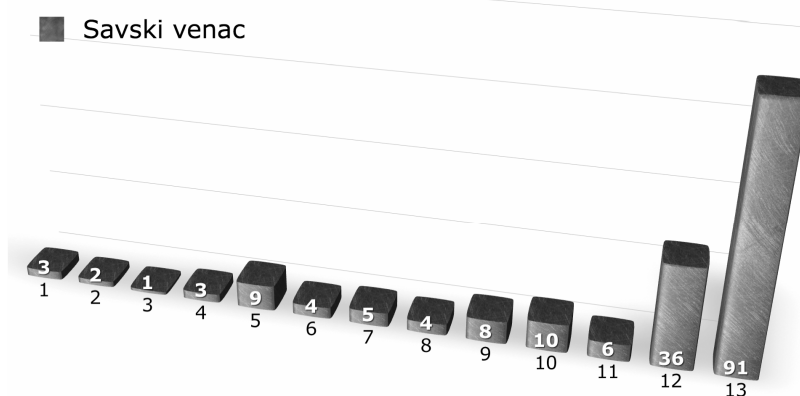
Grafikon 17 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Stari grad (4 od 7)

Grafikon 17 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 61 učenik sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 78 učenika. Ukupno je obrađeno 2366 učenika, odnosno obrađeno je 4 od 7 škola.

Grafikon 18 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

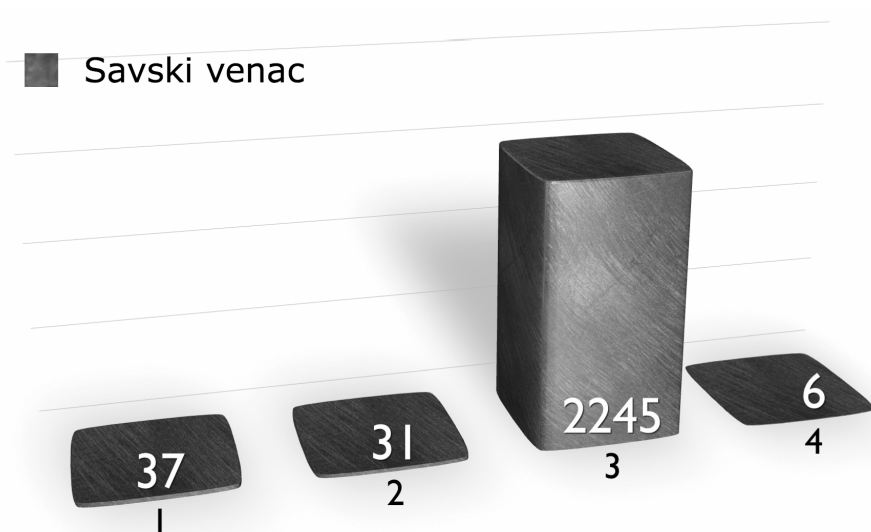

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 18 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog višestrukih oštećenja (36), smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (11). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja (1) i smetnje zbog oštećenog sluha (2).

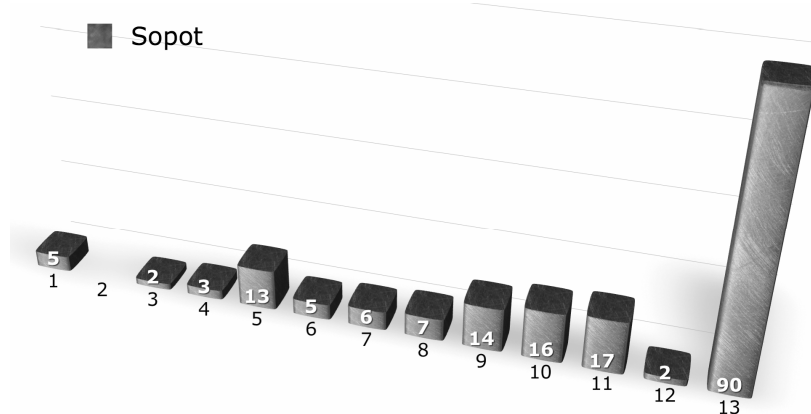
Grafikon 19 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Savski venac (6 od 6)

Grafikon 19 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 37 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 31 učenika. Ukupno je obrađeno 2245 učenika, odnosno obrađeno je 6 od 6 škola.

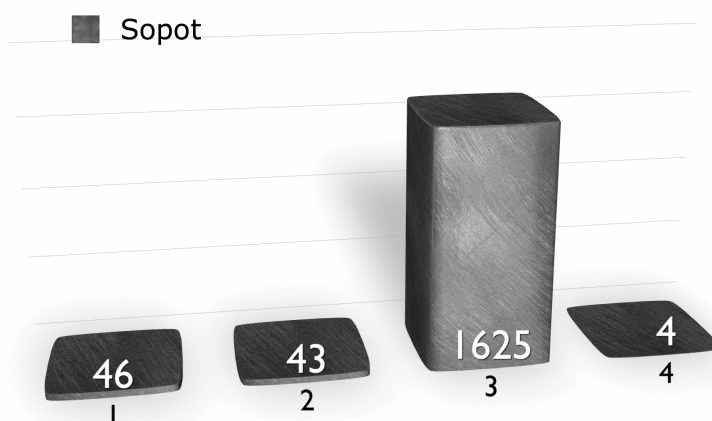
Grafikon 20 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 20 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (17), smetnje u psihološkom funkcionisanju (16) i smetnje u učenju matematike (14). Najmanje su zastupljene smetnje zbog telesnog oštećenja (2) i zbog oštećenja motorike(3), dok nemaju smetnje zbog oštećenog sluha.

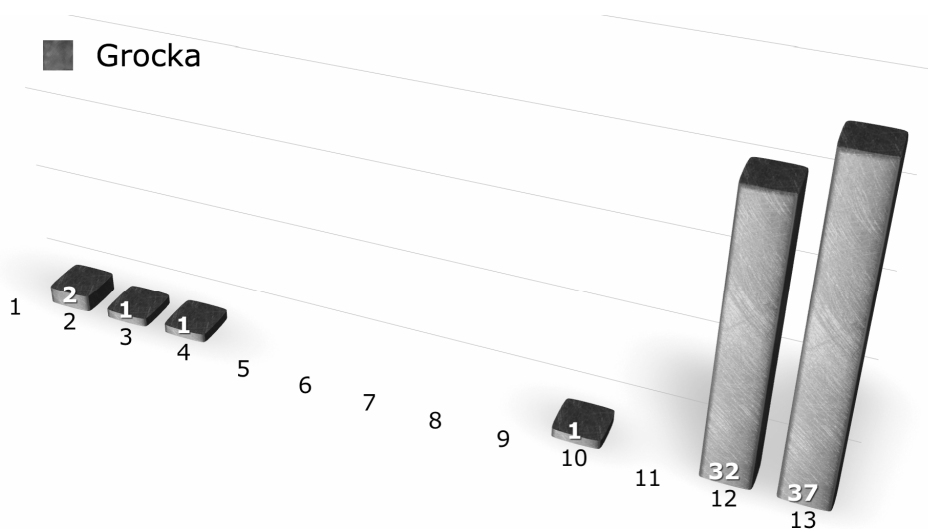
Grafikon 21 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Sopot (4 od 4)

Grafikon 21 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 46 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 43 učenika. Ukupno je obrađeno 1625 učenika, odnosno obrađeno je 4 od 4 škole.

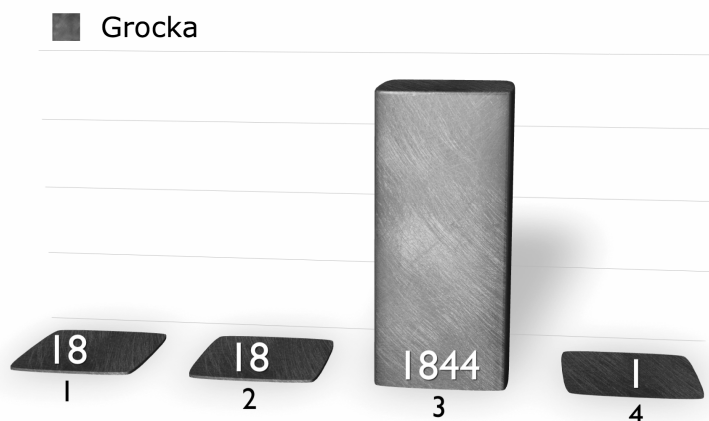
Grafikon 22 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 22 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog višestrukih teškoća (32). Najmanje je zastupljena smetnja zbog oštećenog sluha (2). Nisu registrovana deca sa oštećenjem vida, zaostajanje u mentalnom razvoju, smetnje zbog teškoća u socijalizaciji, u pisanju, u čitanju, u učenju matematike, zbog neprilagođenog ponašanja.

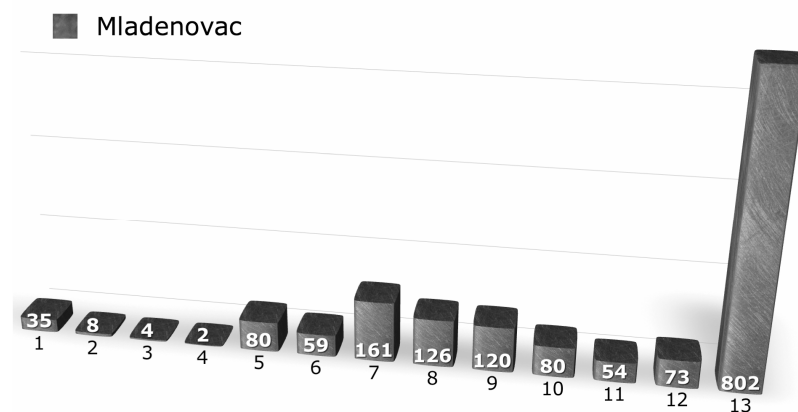
Grafikon 23 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Grocka (1 od6)

Grafikon 23 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 18 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 18 učenika. Ukupno je obrađeno 1844 učenika, odnosno obrađena je 1 od 6 škola.

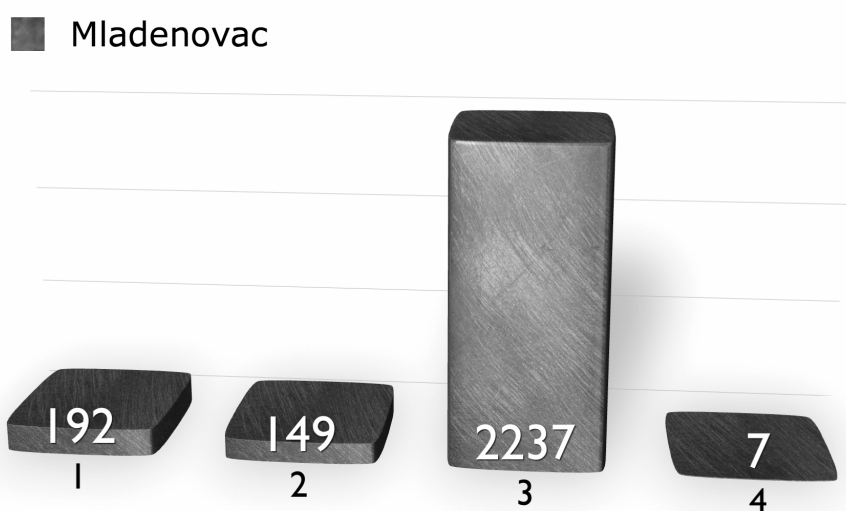
Grafikon 24 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 24 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje zbog teškoća u pisanju (161) i čitanju (126) kao i smetnje u učenju matematike (120). Najmanje su zastupljene smetnje zbog oštećenja motorike(2), zbog telesnog oštećenja (4), kao i smetnje zbog oštećenog sluha (2).

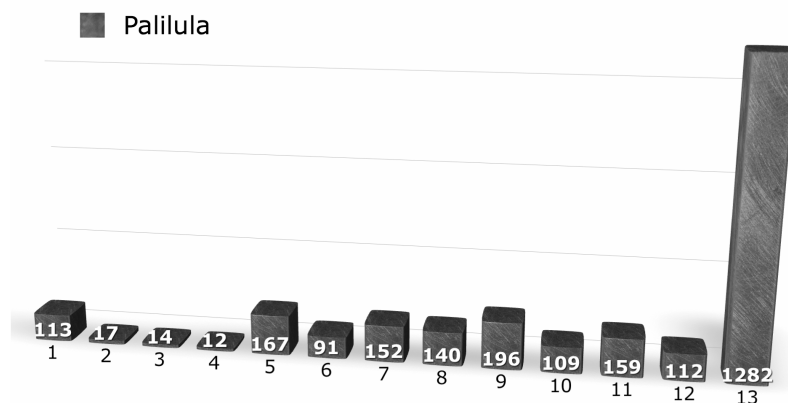
Grafikon 25 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Mladenovac (7 od 7)

Grafikon 25 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 192 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 149 učenika. Ukupno je obrađeno 2237 učenika, odnosno obrađeno je 7 od 7 škola.

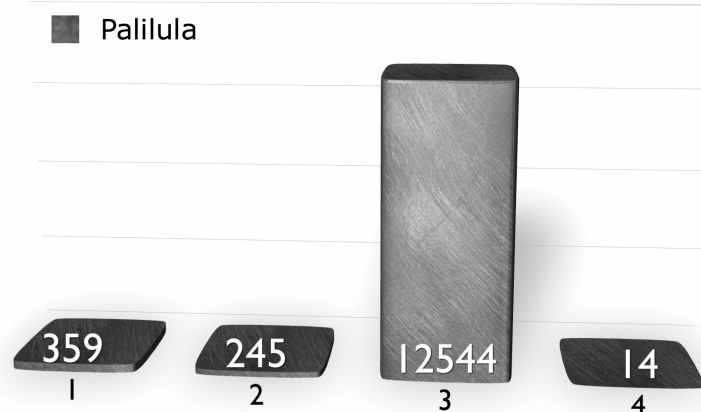
Grafikon 26 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 26 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje u učenju matematike (196), smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju (167) smetnje u pisanju (152) i čitanju (140). Najmanje su zastupljene smetnje zbog oštećenja motorike (12), zbog telesnog oštećenja (14), kao i smetnje zbog oštećenog sluha (17).

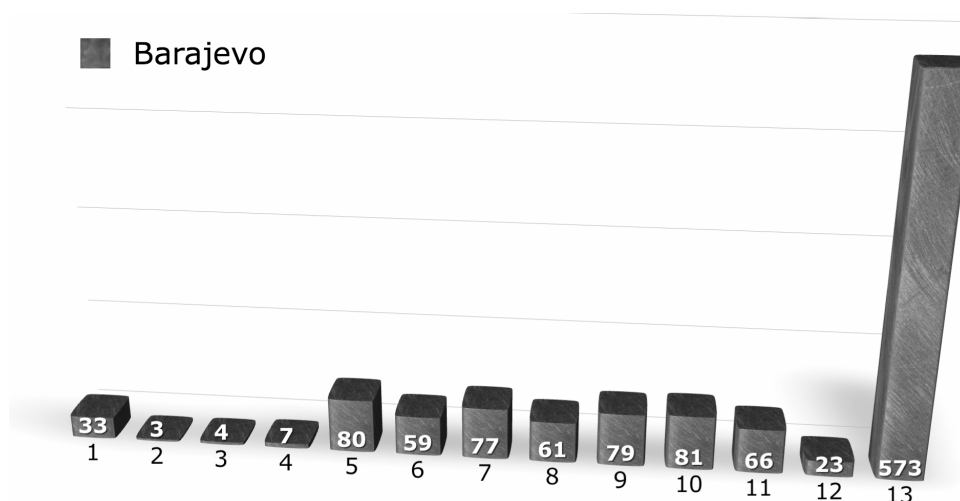
Grafikon 27 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08. godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Palilula (14 od 14)

Grafikon 27 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 359 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 245 učenika. Ukupno je obrađeno 12544 učenika, odnosno obrađeno je 14 od 14 škola.

Grafikon 28 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog otečene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 28 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje u psihološkom funkcionisanju (81), smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju (80), smetnje u učenju matematike (79). Najmanje su zastupljene smetnje zbog oštećenog sluha (3), zbog telesnog oštećenja (4) i oštećene motorike (7).

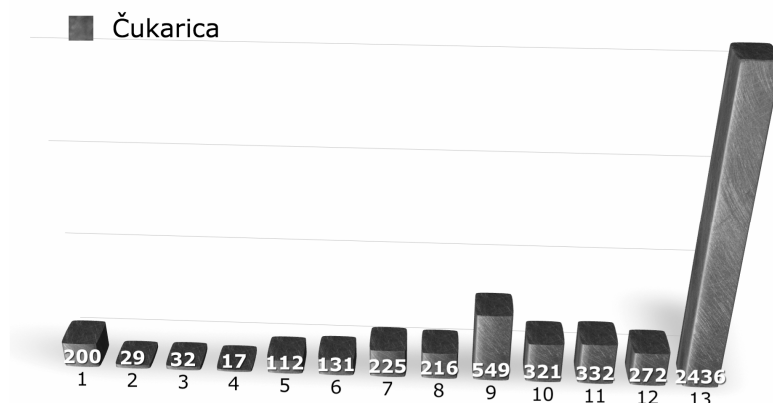
Grafikon 29 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Barajevo (2 od 2)

Grafikon 29 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 141 učenik sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 113 učenika. Ukupno je obrađeno 2173 učenika, odnosno obrađeno je 2 od 2 škole.

Grafikon 30 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

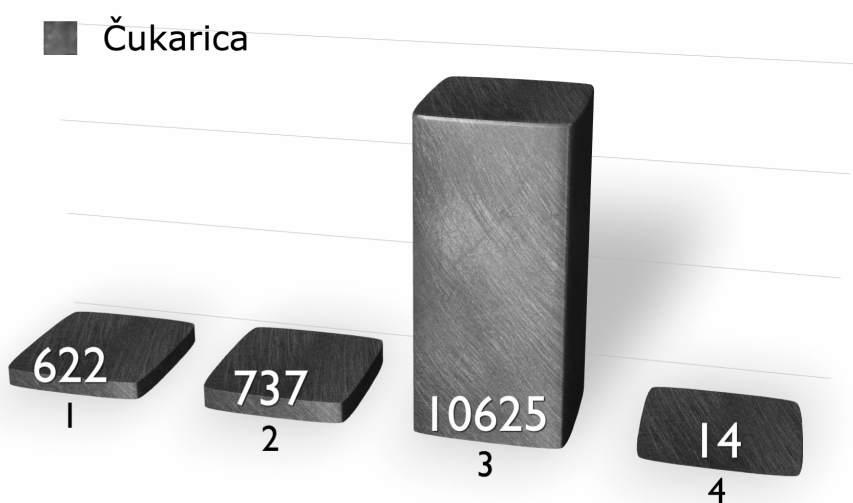

1. smetnje zbog oštećenja vida
2. smetnje zbog oštećenja sluha
3. smetnje zbog telesnog oštećenja
4. smetnje zbog oštećenja motorike
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju
8. smetnje zbog teškoća u čitanju
9. smetnje u učenju matematike
10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
12. smetnje zbog višestrukih teškoća
13. ukupan broj smetnji

Grafikon 30 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje u učenju matematike (549), smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (332), smetnje u psihološkom funkcionisanju (321). Najmanje su zastupljene smetnje zbog oštećenja motorike(17), smetnje zbog oštećenog sluha (29) i smetnje zbog telesnog oštećenja (32).

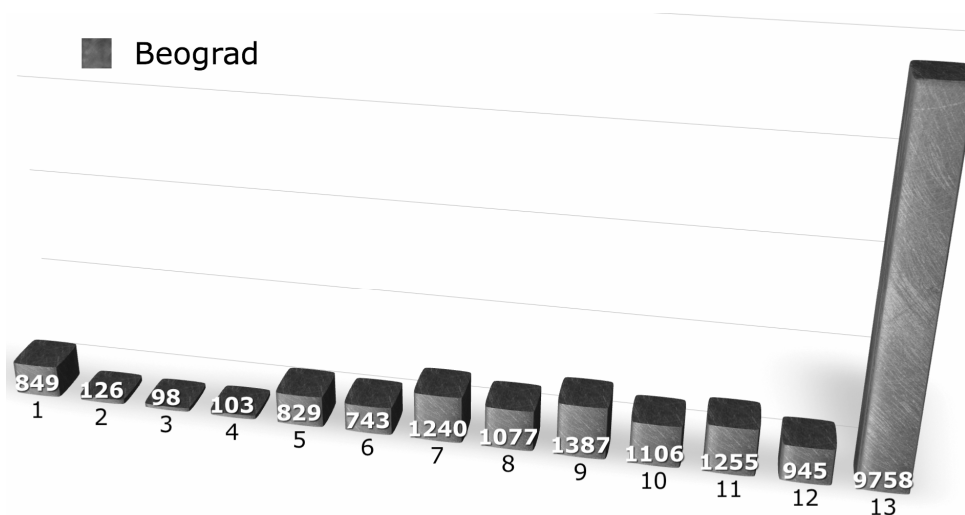
Grafikon 31 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. broj upisanih učenika školske 2007/08.godinu na opštini Surčin
4. broj obrađenih škola na opštini Čukarica (14 od 16)

Grafikon 31 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 622 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 737 učenika. Ukupno je obrađeno 10625 učenika, odnosno obrađeno je 14 od 16 škola.

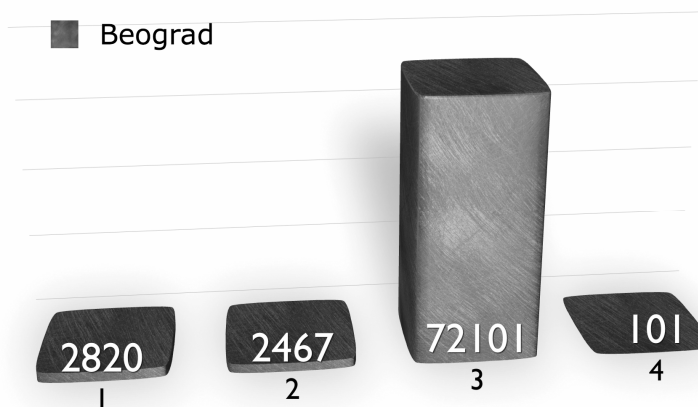
Grafikon 32 Ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda

1. smetnje zbog oštećenja vida	8. smetnje zbog teškoća u čitanju
2. smetnje zbog oštećenja sluha	9. smetnje u učenju matematike
3. smetnje zbog telesnog oštećenja	10. smetnje u psihološkom funkcionisanju
4. smetnje zbog oštećene motorike	11. smetnje zbog neprilagođenog ponašanja
5. smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju	12. smetnje zbog višestrukih teškoća
6. smetnje zbog teškoća u socijalizaciji	13. ukupan broj smetnji
7. smetnje zbog teškoća u pisanju	

Grafikon 32 prikazuje ukupan broj uzročnika smetnji u razvoju kod učenika od I do VIII razreda na teritoriji grada Beograda. Kod učenika su najviše zastupljene smetnje u učenju matematike (1387), smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (1255), smetnje zbog teškoća u pisanju (1240) i čitanju (1077). Zatim slede smetnje zbog višestrukih teškoća (945), vizuelne smetnje (849), smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju (829), smetnje zbog teškoća u socijalizaciji (743), smetnje zbog oštećenja sluha (126), smetnje zbog oštećenja motorike (103). U najmanjem broju su evidentirana telesna oštećenja (98).

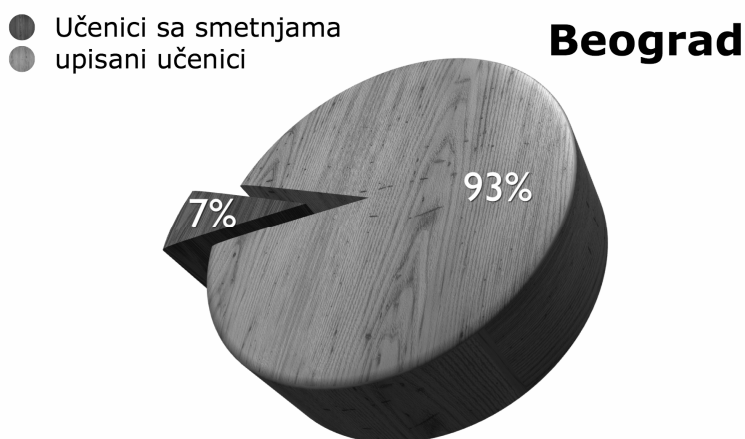
Grafikon 33 Učenici sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika

1. učenici sa smetnjama u razvoju od I-IV koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
2. učenici sa smetnjama u razvoju u od V-VIII koji pohađaju nastavu sa vršnjacima bez smetnji
3. upisani učenici školske 2007/08.godine na teritoriji Beograda, bez opština Novi Beograd i Rakovica
4. broj obrađenih škola u Beogradu bez opština Novi Beograd i Rakovica (101 od 135)

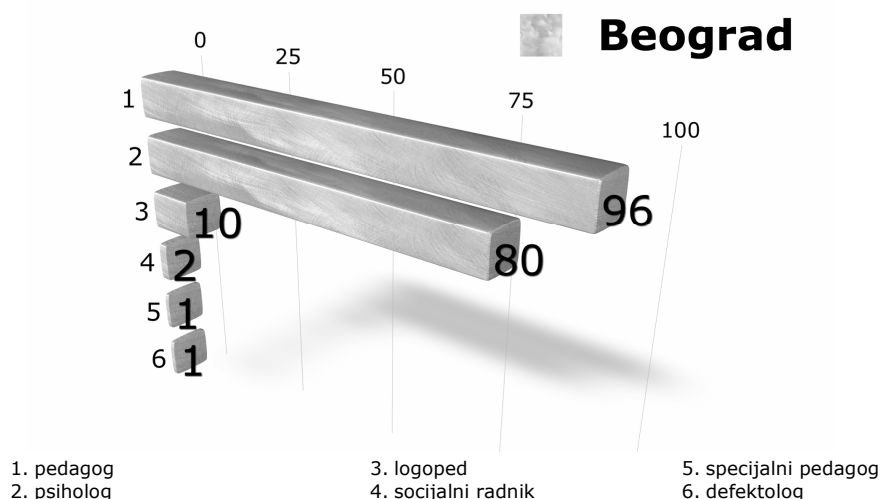
Grafikon 33 prikazuje broj obrađenih učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju u odnosu na broj upisanih učenika od I do VIII razreda na teritoriji grada Beograda bez opština Novi Beograd i Rakovica. Na mlađem školskom uzrastu registrovano je 2820 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 2467 učenika. Ukupno je obrađeno 72101 učenik, odnosno obrađeno je 101 od 135 škola.

Grafikon 34 Odnos broja učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju i upisanih učenika

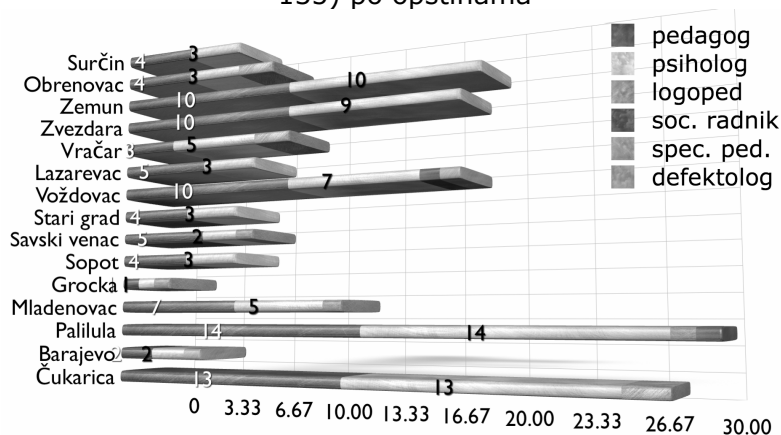
Grafikon 34 prikazuje odnos broja učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju i upisanih učenika. Prikazani rezultati pokazuju da 7% učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju od I do VIII razreda pohađa nastavu sa vršnjacima bez smetnji (93%) po redovnom nastavnom programu.

Grafikon 35 Struktura stručnih saradnika u obrađenim školama (101 od 135) na teritoriji grada Beograda bez opština Novi Beograd i Rakovica

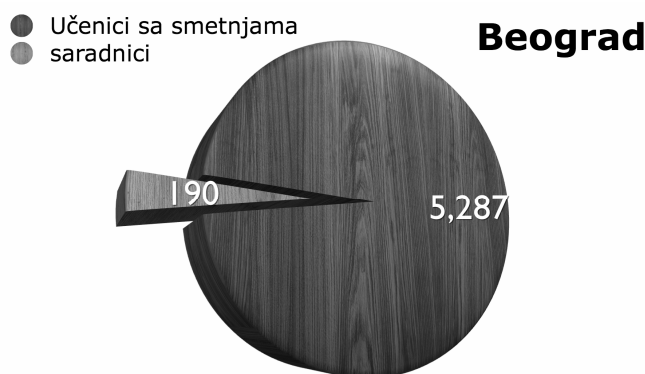
Na grafikonu 35 prikazana je struktura stručnih saradnika koji se nalaze na teritoriji grada Beograda bez opština Novi Beograd i Rakovica. U školama su uglavnom stručni saradnici pedagozi (96) i psiholozi kojih je ukupno 80. Iz dobijenih podataka uočava se da u na 101 školi radi 10 logopeda, 2 socijalna radnika, jedan specijalni pedagog i jedan defektolog.

Grafikon 36 Struktura stručnih saradnika u obrađenim školama (101 od 135) po opštinama

Na grafikonu 36 prikazana je struktura stručnih saradnika u obrađenim školama (101 od 135) po opštinama. Na opštini Surčin u pet od šest škola stručni saradnici su uglavnom pedagozi (4) i psiholozi kojih je ukupno 3. Iz dobijenih podataka uočava se da u školama ne postoji ni jedan profil defektologa kao stručni saradnik. Na opštini Obrenovac u 4 od 9 škola stručni saradnici su pedagozi (4) i psiholozi kojih je ukupno 3. Iz dobijenih podataka uočava se da na 4 škole postoje 2 logopeda. Na opštini Zemun u 10 od 15 škola stručni saradnici su pedagozi (10) i psiholozi (10). U školama ne postoji ni jedan profil defektologa kao stručni saradnik. Na opštini Zvezdara u 10 od 12 škola stručni saradnici su pedagozi (10) i psiholozi kojih je 9. Defektolog kao stručni saradnik nije zastupljen. Na opštini Vračar u pet od šest škola stručni saradnici su pedagozi (3) i psiholozi kojih je 5. Na 5 škola ima 2 logopeda. Na opštini Lazarevac u 5 od 10 škola stručni saradnici su pedagozi (5) i psiholozi (3). Na opštini Voždovac u 10 od 15 škola stručni saradnici su pedagozi (10) i psiholozi, kojih je ukupno 7. Iz dobijenih podataka uočava se da na 10 škola postoji jedan socijalni radnik i jedan defektolog. Na opštini Stari grad u 4 od 7 škola stručni saradnici su pedagozi (4) i psiholozi kojih je ukupno 3. Uočava se da u školama defektolog kao stručni saradnik nije zastupljen. Na opštini Savski venac obrađeno je svih šest škola. Stručni saradnici su uglavnom pedagozi (5) i 2 psihologa. Na 6 škola ima jedan logoped. Na opštini Sopot u sve 4 škole stručni saradnici su pedagozi (4) i 3 psihologa. Na opštini Grocka obrađena je samo jedna od šest škola i u njoj su stručni saradnici 1 pedagog, 1 psiholog i 1 logoped. Na opštini Mladenovac su obrađene sve škole (7). Stručni saradnici su pedagozi (7) i psiholozi (5). Uočava se da na 7 škola radi 1 logoped. Na opštini Palilula obrađeno je svih 14 škola. Svaka škola ima pedagoga i psihologa. Međutim, na 14 škola postoji jedan logoped i jedan socijalni radnik. Na opštini Barajevo u 2 škole stručni saradnici su pedagozi (2) i psiholozi. Na dve škole postoji jedan defektolog. Na opštini Čukarica u 14 od 16 škola stručni saradnici su pedagozi (13) i psiholozi kojih je ukupno bilo 13. Na ovoj opštini uočava se da na 16 škola ima 2 logopeda.

Grafikon 37 Odnos broja učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju i stručnih saradnika

Na grafikonu br 37 prikazan je odnos broja dece sa smetnjama i teškoćama u razvoju i stručnih saradnika. Dobijeni rezultati pokazuju da sa 5287 dece radi 190 stručnih saradnika to: 96 pedagoga, 80 psihologa, 10 logopeda, 2 socijalna radnika, 1 specijalni pedagog i 1 defektologa.

ZAKLJUČCI

Na teritoriji grada Beograda bez opština Novi Beograd i Rakovica ukupno je obrađena 101 škola, odnosno 72101 učenik. Na osnovu sprovedenog istraživanja i analize rezultata može se zaključiti sledeće:

- kod učenika su najviše zastupljene smetnje u učenju matematike (1387), zatim smetnje zbog neprilagođenog ponašanja (1255), smetnje zbog teškoća u pisanju (1240) i čitanju (1077). U nešto manjem broju slede smetnje zbog višestrukih teškoća (945), vizuelne smetnje (849), smetnje zbog zaostajanja u mentalnom razvoju (829), smetnje zbog teškoća u socijalizaciji (743), smetnje zbog oštećenja sluha (126), smetnje zbog oštećenja motorike (103). U najmanjem broju su evidentirana telesna oštećenja (98);
- na mlađem školskom uzrastu registrovano je 2820 učenika sa smetnjama i teškoćama, a od V do VIII razreda evidentirano je 2467 učenika;
- odnos učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju i broja upisanih učenika, ukazuje da 7% učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju pohađa nastavu po redovnom nastavnom programu sa svojim vršnjacima bez smetnji;
- odnos broja dece sa smetnjama i teškoćama u razvoju i stručnih saradnika u školama pokazuje da sa 5287 dece radi 190 stručnih saradnika. U školama su uglavnom, u najvećem broju stručni saradnici pedagozi (96) i psiholozi (80). S obzirom na specifičnost smetnji i teškoća u razvoju u ispitivanim školama (101) zaposleno je svega 10 logopeda, jedan specijalni pedagog i jedan defektolog;
- teškoću u istraživanju predstavljala je nedovoljna zastupljenost defektologa u školama, jer mnoge smetnje i teškoće nisu prepoznate na pravi način.

LITERATURA

1. Cucić V., priredila (2000): *Prava deteta i zdravlja*, Beograd, Jugoslovenski centar za prava deteta
2. Ćordić, A., Bojanin, S. (1997): *Opšta defektološka dijagnostika*, Beograd, Zavod za izdavanje udžbenika i nastavna sredstva
3. Daniels E.R., Staford K. (2002): *Uključivanje djece sa posebnim potrebama u redovni vaspitni – obrazovni proces – inkluzivno obrazovanje*, Podgorica, Pedagoški centar Crne gore
4. *Osnove sistema obrazovanja i vaspitanja*, (2004): Beograd, NIP Obrazovni informator

5. Savić Lj., priredio (2002): *Međunarodne rezolucije o pravima hendikepiranih lica*, Beograd, Savez gluvih i nagluvih Jugoslavije
6. Vukajlović B. (2004): *Inkluzivno obrazovanje*, Banja Luka, Ip Grafid

PROCESS OF INCLUSION IN BELGRADE SCHOOLS

Process of inclusion, amongst other things, predict and include children needs in regular schools. It is a known fact that around 10% of children with special needs are already enrolled at regular schools.

Every child has their unique needs. The task of every modern organization is to provide the most adequate conditions which will enable a flexible schooling system. This concept offers support to children to progress towards reaching their full potential.

This work concentrates on a group of children with special needs, which are enrolled in schools throughout Belgrade, like a regular profession which participates in additional realization programs. The sample consisted of 72101 children attending primary school from grades one to eight. In work we used a survey from the Ministry of Education of Serbia which is specially prepared for this kind of research. Data are received from teachers, professional collaborators of the school (psychologist, pedagogue and special education teachers). With the questionnaire we wished to establish the number of children with visual impairment, physical disabilities and mobility, disturbances in mental development, difficulty with writing, reading and adoption of mathematical concepts.

Results shows that the largest number of children have writing difficulties and unprogressive behavior, whilst the smallest number of children have a sensory impairment (sight and hearing) and children with physical and motorized impairment.

Key words: inclusion, disability, impairment